

Издава евојед годичника
на рочишту "Зета".
Старији Пруу Гурр, Ау-
густо-Бергеру, Виску и Хер-
головицу:

годичине . . . 4 еор.
на по годице . . . 2 " "
на четри годице . . . 1 " "
на Србују и све друге земље
годичине . . . 15 ералава
на по годице . . . 8 " "
на три мјесеца 4 " "
г. Зету.

З Е Т А

ЛИСТ ЗА

КЊИЖЕВНОСТ И ПОУКУ.

Уредник:

ФИЛИП Ј. КОВАЧЕВИЋ.

Преплатити на Црно Ге-
ре и сва писма шаљу се
самог уреднику.

Преплатити на Србије у-
пућује се Везијару Ва-
скају у Виноград, а из ду-
гачког крајева под адресом
Г. Рамадановић Сашко,
(ка. 3 ету).

Преплату вримају сви
занимљиваји и новина-
рске експедиције. Не-
одржаност писма не вр-
мају се.

Број 13.

Ц е т и њ е, 31. Октобра 1885.

Година I.

У обрану Бранка Радичевића.

Одговор дру. Лазу Костићу.

Од Ј. Поповића-Липовца.

(Наставак.)

Преида сам павсо пет, шест примјерака, који не
служе у корист догмата г. Костића, омет бојећи се пр-
страстности наше публике, и великог авторитета мог су-
шарника, ја сам ријешно прије но прећем на одјену пје-
сама Бранковичеж, да покажем или боље говорећи да
докажем, да добар пјесник Костић доста је слаб психолог.
Као такав он пит је смно ни могао да говори авторитет-
но о психолошком уливу човјечјих органа на мозак; он
је требао да се позове на каквог ваљаног науцедаца
психолога, који би ту његову тезу тврдио. На тек на
основу тога могао би рећи, у овој и овој пјесми ер
трага од те п те болјести, а не ошано брво, као што
се види с висине свога величија, да изрече: Бранкова је
појезија болесна; даље, да појезија пије научни рад: јер
у научном раду, мозак тежи да се ослободи од утицаја
осталијех органа, и не даје, да му се мјеша у посло,
ни жеудати, ни плаћа, ни срце; мозак се тако рећи изо-
лује. А код пјесника савиља да је дружије.

Ја се слажем е г. К. у томе, да жеудати, идућа и
др. аусолутно немају утицаја на мозак у научењака, по
се не слажем с тим, да код пјесника то важи. Зашто не
би важило? Зар пјесник не ради мозгом?! Зар он ради
жеудати или жигерцом? Зар жеудат историк исто
тако као и пјесник не ириш свој рад из живота
живота?

И ако су сви пјесници навикли говорити да су
надахнути с пшце; да пшкова муза вазада се вије под обла-
ке, па чак допире и преко врата Таргара, омет ја нисам
од сада ни видно ни читао ни једног ваљаног пјесника,
којему не би била појезија основана па изучавању, или
просто мозговању туђих пјесника и обичаја и характера
народа; ја незнам тога пјесника, којему је дна Богом
милоост, да се роди знајући што је ја м б, што т р о х е ј;
ја не знам ни једног пјесника, било лрпичког, било дра-
матурга, који прије него би написао свој труд, не би га
промозгао; па зашто та разлика међу научним радом
прозачка и пјесника? Зашто само код пјесника мозак је
у зависности од жеудати или плаћа? Зашто пјеснику,
који онсује тиху мјекну вече, или тајин састајак, мора
да живље загуца срце, узаври крв, затрепте живици, него
ли историк, који онсује, тајно убијство или буру на

мору, крив бој с којим је тијесно скопчан и останак
миле му домовине?

Не! Ако догмат важи за научни рад, он важи и за
пјеснички рад, ма ваљани пјеснички рад. Зар „изгубљени
рај Милтонов“ није епикософска студија у форми пјесме?
Зар „Иштукон“ „Евгенији олегина“ није науца и про-
мозгава свика друштва, које је живило у епохи кад га
је велики пјесник нисао? Зар читајућ владичина „Горски
Вијенац“ не видиш старе Црногорце и не чпмили нам
се да као са живима говоримо? Зар се у пјесмама Хај-
неовиц, Ладановиц, Гриновиц и Флајзингатровиц не огле-
да дух шиболог времена? Зато су и постао — највиши
пјесници модерне епике.

Зар појезија тихих великана није основана па науч-
ном мозгану? Ја мисли да јест, јер Богом дано вије
ликومه вишта да — без труда што постигне. Значи из
овога шледује да ако човјечји органи имају аусолутно
рђав улипа на мозак пјесников, морају га имати и па
мозак науцењаков. Али нема на њих, онда нема ни па
пјесника.

Но г. Костић написао је своју критику пјешто, у
форми диалога, па је до дуине и доста пјешто предидно
оно што ће му други пребавити, те се је још ијештије
мислио од тога оградити. Говорећи о своме пријатељу
Јозецу, а пријоћ неће да пришаде примјере из научног
рада, он је хтао само пјештије примјере; у исто при-
еме постао се је, да се и од те пјештије болести
огради светлаво, рекав да у Бранка не „проста сичија“
но „насељна сичија“ имала је рђав улипа на његову
појезију; на и ту пошто није био увјерен да су збиља
Бранкови предид били сичијаши, рекав је, да та сичија
прескаже; а пошто слабо луци што знаду за сами живот
пјесника Бранка, то наравно мање ће знати и моћи до-
знати за пушкара Радичевића, жеда Бранкова.

Ако факти могу служити као докази, онда ја мисли
доста сам доказао не основаност догмата г. Костића. Но
да би још боље то доказао, претретићу се саме пјесме
Бранкове, али само оне пјесме које он написа и на-
штампа за свог живота, док га није болест „савлада.“
Да видимо.

Дакле исто тако као што рекох прије „Критика о

Бранку“ коју написа наш даровити pjesnik, више наликује на медицинску студију, студију без анализе, него ли на pjesничку критику pjesnika.

Ја би рађе слушао г. К. да је говорио о pjesничким мањина pjesnika Бранка, оснивајући те мање на суштини саме поезије, потврђујући их фактима које би могли очима виђети па и прочитати, него ли што му је све мане ставио у везу са болестима и то може бити такве које ипјесе постојаје.

Дакле болест је крива свему! Тако тврди г. К. Ја не могу замислити беспристрастност критика, који би а priori тврдио да у болесна Бранка, апсолутно болеснија су ума му ђеца. Тијем би он коначно изнекао суд Бранковој поезији од почетка до самог свршетка.

У нашедно сичијаву Бранка, сичијава су ђеца, кад је он нашедно сичијао, онда се је и родно сичијао, — разумје се прије рођења није могао ђевати, — значи кад његова прва pjesма „Девојка на студенцу“ тако и најзадња, лишту бојишћу. Лако је то пререћи, но да видимо је ли тако :

Кад сам синоћ оде била
И водце загла, —
Дође мочке црна ока
На кољцу лака скока,
Поздравиле не оборит' оде :
„Дајде село мало воде !“
Ове речи — слатке спреде —
Дирнуше ми груди беле,
Скоци млада весу стиво,
Дуго крчаг, руку дего
Рува дрта — крчаг доле —

Још од неча сто е прва
Ала не је онај леи?
Кад би егда оет диди?
Ма и овај други грот' е!

Ајде да просмотримо ову pjesmicu, онај почетак нашег омиљеног pjesnika! Шта има у њој сичијаво ? у чему се показује та болест? Метнимо руку на срце, будимо непристрастне судије, на речима да се ова pjesmicina ваваша у каквом архиву, без цитиса, близи познали да је она плод сичијава pjesnika? — Не! — У њој осми лијене и дражесне форме, слатких и тетних стихова, дивне и нештине слике из народа, има још и њека таинствена ђубав ђевојачка, која не би жалила, да се и други крчаг сломље само да види лијенога момка.

Па што је ту неспоразно, што сичијаво? Зар жеља момка да пије воде из руке лијене ђевојачке, или ђевојчина жеља да га опет види. Ја неznam, само мислим да најздравијему момку и ђевојци лепше не би дољакovalo, па и најздравијему pjesнику да ту слатку ђепше и ђеж-пије представи.

— Но то је његова прва pjesма, бољјест његова није се још била развила рећи ће ми г. К.

— И ако ја нити тврдим нити сам тврдио, нити ћу икад тврдити, да болест која веда ми апјетија, ни умријети, пошто достигне свој апогеј, нема никаквих ушљива на рад болесника, опет ћу ви навести другу pjesму, као доказ да болест до 1849. год. Бранку није ништа сметала узамом pjesmicу Циц! написану Новембра 1843 г.

Рибар у чамцу сичијава да је узхватио рибину и да ју нече на жерњави и радује се како се руди и још боље како ће ју изјести по :

Па је узе, па њом брже
Да примакне и уста,

Чуј се ђуљу, он се грже
Оде салак нусти!

Ја ову pjesму не сматрам за ремек — дјело, али не могу да не признадем, да је сан рибарев врло лијено представљен и да у њој осам лијене форме, нема ништа сичијавог, осим ако је то што сладкоранн рибар, жеда да поједе рибу. Но кад би њега за то осушили то би виши дна свијета био сичијао.

Па укажите ми у „Ајдуку“, у „Враголије“ ништа болесног! Зар Хајдук није лијено описан?

Хајдук, коме је „кућа чарна гора, а постеља камени опл, — браћа соколови с којима се пише као муња на златворе“, — он који кад

Па коду нам иде браћа
„Хајдук њему (Турцину) зајам враћа.

Па зар такав хајдук има у себи што болеснога, зар у њега не бректи онај стари Српски осветнички понос, зар то није здраво дијете здравих гора, зар то није дивна слика дивног јунака? ! Па зар и оерма, стихови, језик и лакоћа души бојишћу?

Па у враголије гђе :

Момак иде враголаи
По теру се шири,
Леп је ка'о лепи дая
Што кроз гору шири.

Подеје перу рубље мома митоока, која куми стазицу да јој доведе враголаца, стазица тад јој та доведе, тај сладковучни славуј побјеге, но он запешен ђевојачком ђепотом, вели јој да одлеташ у објакне не би ми устела, и трчи за њом, она уморена пада под лићу и

Лако ветрић оемени се,
Листак звека дирну,
Бели данак покрену се
Па кроз лићу вирну.

ЦИЦ!
BURDE
CRNOJEV

Лана брете прво шири
Шаће лану сјаву;
Вари даје сјави вири
Али чувај тајну. —

Ово је једна из највараголастјих pjesmica Бранковијех. Она је до душе лака, може бити и сувише лака за цјеломудрену ђевојку, или старца, али пошто се узме у обзир Бранко — као младик —, и публика за коју је то писано, ви не ћете ништа особито наћи. У рјечима „беде ноте“, „дуљашкавче“ ја не налазим ништа сичијавога, који би врјеђао уши и чуство човјека, на како здрава.

Сувише ово је pjesма овог pjesnika, оног младика, који пише владичи Петру II.

„Ох, опрости, ако е права пута
Кад и јада млавања залута,
Та болје је спреда оберучке,
Него отпага уздиги мучке,
Безе чадо и преваволаго
Нег богаљче и слепо и кљасто.“

Владика сигурно је опростио жшмео Бранку, јер је видно у њега будућу снагу пљивку, ја мислим и критика примајући у обзир цјелницу неће обраћати пажњу на ситуцие.

У С К О К Ј А Н К О.

Приповијетка из црногорског живота.

VII.

(Наставак.)

Чим даи зарудје, она два момка наложнице бреме црпанцима на потузени огњ и још допијеше из авлије дије велике пладе, на приставнице.

Силна јара пробуди све званице редом.

Најпрви се диже Цуца.

„Овоме је догорјело¹⁴ рече Спасоје, смјућл се.

„Нему је, каи'да, кожа најмекша!¹⁴ прихвати Марко.

„Бро јутро! Здрав! осван'о, Цуца! Је ли ти се што снјевало¹⁴ стадоше га заједвати.

„Бра ви срећа!¹⁴ рече он дебаљекм гласом, као из баљва да одговори. „Оно, ушњех да сам у сред Цеклапа. Студен, шча, пометох се, те ја сврнл у вас. Кад тамо, шчучурлп се вас ресетина око пламљка. Виђу нема до руковат пржеине на огништу. Та наложите! рекох ја. — Како! шта! повикасте ви, та оводиком огња нијесмо ни-кад до сад наложил! — Првени ја зле табане, а ја, не чују огња боје но да сам упр'о у пласу леда. Обрнух шлећ. Студен те студен! Од једном, приграја ми па и догорје, богме. Скопч, и газ, збиља Цеклап'анц наложно големи огњ, ама на Његушима Зб'д'ља, ја мним, до јутрос се нијесн овако срк'ало?²⁴

Сердар и његови гости обуцау се, и то к'м смјешком прихвативше ту шалу. Сваки по својој реч, неко у хаџар Цуца, неко оно другоче, како ње и'д боље подражати.

Цуца, посокољеп, настави:

„Е, пијесам све исцрпало! Превућу ми се око тобож-пег огња, рекох домаћицама: дајте да што заложим, е пркох од глади! . . . На то, невеста једна донесе ми у шацн некоеи украсе и пољно локатретицине, па ће мени: па, брајо, па једн ситан! Камена ти та ситот, дијете, позинелх Поједох, па ми се замути у дробу, браћо, е ја збиља мним, погнућо бих од тога и ако је у спу било, да се не пренух и се најох овај ли-јешн огњ!¹⁴

„И да се не надан е кеш до мало нажд'гати тр-бушину, речл¹⁴ прихвати Спасоје, у сред оншег смјешка.

„Збиља, зуди, то је за приповијет коедан један Цуца може појести. Ја сам то још као дијете слушао, ама вид-ло сам очима силов једнога!¹⁴

„А, облати, облати!¹⁴ пријети медик.

„Како облати?²⁴

„Облати трбуел, ја!¹⁴

Слу у смјеш.

„Нека ти, Црпичанине, . . . ви драмо..л! Крива ти се што пијесмо диније као ви, диније и од својојез уста. За вас се баш може рећи: „седм кућа једну козу музе, још се хвале да се добро ране!¹⁴ А, те и ви. Црпича ви вином раба, али ви га други пију. Црпича ви во-ћем раба, али други ш њим уста сладе. Све дадосте за пусте шаре, а шаре узамућате. У струку сте талаци, као невестиче, ве што сте од соја, по сте увијек гладни па исукани. А ми, богме, облатић!¹⁴

„Ма што не рече: Облатић!¹⁴

„Па, богме, баш и Облатић!¹⁴ он ће.

Хо-хо-хо! чујете ли зуђи, ће се стапн Обизв'ен траг!²⁴

„Е, да није у Озриниће, може бити да бл у Цуце!¹⁴ прирети Озринић.

У то посједаше и замукове, јер Милца бјеше до-нијела ракију. У оно доба није се за каву ни чујало у овим крајевима.

Сердар, пошто потоњи испи своју, а видети е су сви преган да килншу Цуца, па на сви сврне мисли, каза свој сан. — Да речеио узгрех, то бјеше и онако његов обичај. Свако бл јутро он повиједало своје спове, ако ни-ком а оно домаћинјем.

„Е, чујте што сам ја снло! . . . Сву ноћ сам био у вечесовој тлапњи, . . . војска, па кољци некакви с бар-јашима . . . на хл'аде, на хл'аде кованика, па сваки развнво свој барјак, а ја се са својима протурох кроза њих пјешке

„Бјеху ли коњи бијели ја ли црни?²⁴ зашта важице. Петар, штура му.

„Јаких знали, бјеху свакојаки! Еле мн'асмо се кроза њих, ама никад извали

„Е, да ли те који оцепно?²⁴ омет ће Петар најозбиљније.

„Ете, бога ми!²⁴ ојсене сердар, а загледа се добро у очи Петру, не би ли одгопешу шта значи то. — „Чему то слутн?²⁴

„Ху, па пошта!¹⁴ рече Петар као немарно и смјућл р'аскизма. „Те даље!¹⁴

„Те дајте ми, не знам шта би даље Оцепно!¹⁴ оцепно! И бјеше, знајте лијено, црп кол-те ме оцепи

„Па што, кад те убио пије! Да слутн на веће зло, хаште те овај кон збита. Но те оцепно, неко ће те на-једити, . . . то ти је све!¹⁴ протумачи медик у врлушци.

„Тако је, тако!¹⁴ потврдише остали.

„Е-е-е — настави сердар, вазајући ошма паоколо, јер се сумњаше, — не бјеху то наши зуђи, ниш Турци, но некакви чудли, црни војници. Не знам шта би даље Пред зору пренух се мазо, па омет зат'лах, и виђех јасно, па, као па дану нашу војску.

Идемо преко Копавала, као оно онда кад поемо на Ду-бровини. Госнодар пред нама па бијезу коњу, као оно онда. Само што зуђи не иду за њим у гомилама, но све један за другијем. Воше!¹⁴ војници се панизали, па тај низ, као велика гуја лани од Стурпице до Жупе Ду-бровачке. Ја му се примакот па рекох: „Госнодаре, пије

добро што су наши овако разнакнуги! Ако удари Вран-цуз е б'ка, погубићемо!¹⁴ Он ми се насмија. Његова сребрна брада заштра и у лицу сину Не бој се, Пејо, каже. Добро је, добро, и биће добро Е, баш овако, три пут у ријеч рече. И, чујете, он се наклони с коња и пољуби ме у чело; ја њега у руку. Оба моја покојника (сина), дешине се украј месе, па заклицаше и пограшче, као од весела Фага Богу, чеш' то слутн?²⁴

„Како чему? Није ли ти три пут рекао: „добро“ и

још те пјеливао! . . . Видиш да је на добро! Ово потоље одгои све оно прво!“ рече Петар с увјерењем.

„Многи одгоше руке и климљива главама, као тврдећи очевидно истину.

Сад опет настаде вратка почивка, те се још једном обрешне ракијом.

Али задуду бјеше сердар одвратио јурши са Чуце. Медик, наприка дута, устријми се прво да му се свети.

„Дану, причај још што о Црминчањима, чоче! Причај кад си почео. Рече ли оно да нијесмо сој с тога што не можемо по једног брава на оброк, као ви, и још му кости зглобете. А да, Цуца господско кољено“

Петар га прекиде:

„Опрости, не заборава на којој си! Мене је првог заду; мене је најпрвога ред да му поврнем! . . .“

„Нијесам тебе!“

„Како нијеси у сну, рече, озебоа и гладовао у нас?“

„Јест, јест“

„Е, видиш Оно да речемо, у сну се привиђа свакога јада, и оно што није налик истини. Али мени се то догодило, баш то на што она гађа у Цуцама!“

„Причај вјере ти!“ рекоше сви.

„Зачамах тамо — ради крви бјех пошао — зачмах тамо њеколка дала. Ја, тобожљив главар, а дошао да кметујем, чистије ме, веау. И јесу, вјере ми! Вјесте у кући некаква сгезљива, жућа но ова слама пад нама, а шуља на неколика мјеста; и та једина бјеше у кући.

То ми је био протирач. Прву веча заклаше некаку прилотну, — та, од шта ћеш да се угоји у овјем кришма!

— и та се повлачила ја мим три дана. Но што је најдешне не би љеба. Извијеш ми (уз тобожљиве песме, некаку корвијесе . . .“

„Какво корвијесе?“

„Бога ми гомољше пецесове, као јабуке. Шта је ово, браћо, зашто у чуду? —“ Пргоде ја!“ одговори ми домаћин. — „Једе ли се ово? — Те како! Господар је набавио сјеме с мора. То је добро, ја ништа мање од љеба!“

„Добро је рекао, бога ми!“ умјеша се сердар, смијући се.

„Е, те ја једи од онога. Шта ћеш! Свако јутро бјех тањ у пасу, док не побјегах!“

„А, а, то је било на јани, а не у сну“, прихвати с мјеста медик Ама, опет, што је право, право, богатији су пецпи од свијех осталијех Црногораца!“

„Чм? —“

„Сољу, ванстину!“

„Како сољу, одкуд!“

„А зар не знате да су им је стари сијали, па се потражује и још рађа!“

„Опроститиш за то, то су Теклићи чинели!“ рече Миран.

„Немој ти на нас пренапати ваша дјела!“ поврну Теклић.

„Ама јесте, чоче, то је познато, као што је познато е сте купили у Приморца од магне јаје, као што сте нашли Божије оно!“ рече лукави Миран, да тијем од страни нападај од себе на да се с једним кобали.

„Какво јаје? Какво оно?“ запиташе остали, као тобож, а не бјеху прије чули те шале.

„Ванстину ја ћу ви причати! Носно Приморца тикву. Срете га Теклић. — Шта ти је то? — Ево видиш пита, јаје! — Од какве тице, чоче? — Није од тице, но од магне! — Како од магне, може ли то бити? — Лијено, из њега се изаске магне! — Нијесам то знао, налај! — Ето знај сад! — А би ли га продао? — Бих? — Колико? — Толико! —“

„Погаде се, и Теклић пошесе тикву. Кад био на врх Крстаца, поклизне му се нога, нане, а тиква му се скотрла низа страну и распуши се у слотину комада. Зеп један, у толико, пекочи из грма. Теклић се диже, на мишјући да је оно ждријебе из јаја се излегло, стапе га вабити: шијо мало, шијо мало, овамо ти је мајка! . . .“

Зец, као зец, ни стрва му није. . . . Е, куку мени, рече Теклић, погibe ми јутрос магне, још каква магне — кад оно јутрос тек се излегло, па онако трпи, а да какво би кашње било!“

Сви у смијех ударише.

„А за оно причај!“

„Пашао Теклић на путу зрно грожђа. Не зна шта је. Никад видио. Окуси, те видећи да је слатко: ово је ја мим (Боже опрости!) Божије око! Да Бог да ти рече — и то друго непапо, кад је тако слатко!“

„Биш два Чуце, па се стали дијелити“, поче овај.

„Шта ће да дијеле, ками, до оне куће у авлије, и нешто пружајше. Добро! То треше. А оба знадијаху само једну пјесму. — А да коме ће пјесма? зашта старији. Ту се подишрај и пицаи, док најзад угледа да остане отаријему пјесма а млађему дио земље за њу!“

„По је једна! Чујте сад другу о Цуцама!“

„Некате дући!“ тракну сердар. „Ја се, бога ми чудим у што сте јутрос ударили! Псијевамо један другог ради сиромаштва, као да нагодо нијесмо сви справн, и као да је то срамотно. А, бога ми, и сметениз нама свуд! Причајте о чем другом!“

„Преклините ви сад свако причање, па ајте к крпки. Епо већ звони!“

„Хоћемо с помоћу Божијом. Ајтемо соколови!“ рече сердар и први се диже.

(Наставиће се.)

С. М.

* Шахине црногорске приче већ само почео куцати, па њу их издати на по се.

М.

Н Е В Е С И Њ К А .

У десет пјесاما. Саставио Филип Ј. Ковачевић.

ПЈЕСМА ПРВА.

Давор! моје гусле јаворове
И гудао дрва шимширова! —

Да пјевамо да се веселимо!
И милосну Богу помолимо! —
Да поможе Књаза Гонодара!
И његова оба напљедника!
Књаз-Данџа а војуду Мирна

И Милену књажеву дубоцу! —
Свијета јој на рамену глава
Ка' давници међу звијездама!
А по томе, Срби и друживо,
И ти моје паметарче мило,
Посестримо бјелогрла мило:
Што то димли на сред Горе Црне,
На шпроку пољу Цетинскоме
Уз кољено Књазу свијетломе? —
Иа' је звија из' бјједа вилат?
Иа' је ора' поломно крилат?
Или соко шлад изгубио?

Ит' је звија, ни бјједа вилат,
Ит' је ора' поломно крилат,
Ит' је соко шлад изгубио;
Ного спрсна сиротиња раја
Из прострале земље Херцегове
Од кравава ноља Невесиња.
Цициј раја Књазу проговара:
— Књаз-Никола, отрјани сунице!
Ја самога, ја сво пошенија!
Е овако живјет не можемо! —
За годинта, а празна огњишта:
Немамо се на што поврнути,
Но да пасни скапамо од глади, —
Да скапамо од глади и зиме.
И те би смо јаде опростали,
Ма су Турци виши зумуџари:
Отелно нам оведе и јатанце,
Пољераше коње и волове,
А краваи хрчак ударинио:
Свака глава но кутрју пара
По три нута на голду дава;
Ко не спремн — главом замијени.

И те би смо јаде опростали,
Ма су Турци виши зумуџари:
Уасно нам свијетло оружје,
Брешке нушце и ханџаре дуге,
Јатанце и кубуре вите
И све оне Кесмерлје кравае;
Ни у кога бритве не остаде,
Но од људи жено постадосмо.
И те би смо јаде опростали,
Ма су Турци виши зумуџари:
Ископаше гусле и гусларе,
Гусларима језик извадише,
А гуслама струне покидаше —
И о друи зсмљу разломаше: —
Па су нише горе умучале,
А умрла срца у јунака.
И те би смо јаде опростали,
Ма су Турци виши зумуџари:
По даду се женит ни удават,
Но ђо нају лијепу ђевојку,
Ја невјесту скоро доведесу,
Награда им образ и поштене.
И те бисмо јаде опростали,
Ма су Турци виши зумуџари:
Назване нам жене вјештицама,
По стотину у коноп спутају,
Па их редом у воду спутају:
Која одмах у воду потоне,
За њу вело да није вјештца, —
Опросте јој и дома је вину;
Ма која се на воду копорне,
За коноп је на бријег извуку,
Па је бију тројструном камиџом,
Уждену јој у месо кондуку.
Од гледица — писује не смјетмо
Од њихова стража валкога;
Но помагај, днати господара,
Е се наше утрје кољено! —
Када их је Књаже разумио,
На живо га срце заболело,
Па овако њима одговара:

— Херцеговци, браво моја драга!
Мено боди сиротиња раја,
И боже ме муке свакојаке,
Те вам чине зумуџари Турци, —
Да бог да им на нос искошале!
Но што ејаде, када не помаже?
Стара доба пољаше у гроба;
Нови људи дружије су кула:
Све се човјек веаа' за човјека
Бојоћи се један од другота,
— На малим ли сјекром на Марка,
Већ је Јанко чека међу уни.

А ја овђе у ове планине,
С мило коњи, без чије помоћи,
Да затурим каву у Европу,
Стисаи би мо Турци и Латини
Па би вама и још чека било.
С Турцима бих лако учинио,
Е су Турци моштини јунаци,
Само им је вјера напаста,
Која ова не држи за чојна,
Те не клада, ни аждае узима:
Ного, што блх, брако, од Латина? —
Латини су старе варајнице;
Они би ми доста јола дали!...
Ма чујте мо добро, Херцеговци!
Виђу да вам муке додијаше
И да су вам кидисали Турци, —
То нас зато оставити не ку:
Да ку вама праха и олова
И оружја што је за јунаке,
На е Турцима каву заметните;
Јербо данас не помаже молба,
Ного сабља и десница рука,
Гди на то вас оставити не ку;
Како е Турцима бја задјети
То станете домити апцаре
И од живе ватре цесердаре,
Послају вам огњевита змаја
Херцеговину Цигановића Пева
Са соколом Рамовић Новаком
И са змајом протопином Милом,
А за њима неког ко хруга
Од валана меје Горе Црне,
Да вам Срби у помоћи буду.
Ни на то вас оставити не ку:
Примићу вам робља Гори Црној,
Назавћу га своју главу:
За свега се ништа не брините,
Но се бите — вира не чините! —

Кад то чуше Срби Херцеговци,
То је њима добро мило било;
До земље се Књазу поконише,
Па га зљубе и скут и у руку:
— Вага нама, наше сунице жарко!
Кад имамо такос господара!
Док га вама са Цетина тријеш,
Не ће Србу наудити Турци! —
То робаше, на ного скопаше; —
Књаз ни длаге праха и олова
И оружја што је за јунаке: —
Па их ето преко Горе Црне.
Далеко је поље Невесиња:
За јунака четриј копака,
Ма за рају, којој није станка,
Тек ако је три бјједа данка,
Докле доше на Грахово рапо
Код војводе од Грахова Анта,
Ту су једну ноћу коначили,
А у јутро рапо уравили,
Па их ето у пневе Бањало
Код војводе Бањевић Малешија,
И ту једну ноћу коначили,
А у јутро рапо уравили,
Па их ето пољу Невесињу.

Добро су се уморили момци
Дошло пољу Невесињу доше;
А кад били бану Биограда
Биограда на сред Невесиња

Покрај мале Госпођине црвце:
Ту их био данак оставио,
А тама их нојна прихватила.
(Настављење II pjesма.)

Жена по Шопенхауеру.

(Сарматска)

Умјетност није ништа друго него субјаманија живота, пријеток живота. Човек схвата живот на свој начин, по својој уму и расуду. Он о њему има свој идеал и умјетничке облике. Ојој томе одговарају: облици су ти испуњени пространством и складношћу, редом и јасношћу, онако како се налазе у Ига и Гета. Жена, ако и не умјеје на свој начин да схвати живот, она га осјећа својим начином, осјећа га емо и затрено. Имаће и она свој идеал, своју умјетност бескрајно тачниче и неискривне њезности, инспирације и божањске манифести: као што је од прилике Мисотова поезија.

Па као што се ум човјечији и ум жински допуњавају, те постоје ум човјечански сложни из емоиће и пространства; и као што се срце жинско и срце човјекско допуњавају, те постоје срце човјечанско испуњено заносом и тријељем; исто се тако идеал и умјетност жински, и идеал и умјетност човјекско допуњавају: идеал спекулативни рода зудскога, у јесничка је у исто доба емоића и пространство, занос и склад; а идеал практични, у њиховој јунака, те је претпуће или дивинација и манифест у Александра, дубока проишљивост и јогуство у Вашингтона, у Фабија „Кукитатора“, у Оралеког Њелвога „Муцала“.

Ова два облика умјетности, јунаштва, идеала, црвце се као да се не слажу и да су непријатељски међу собом; да у самој ствари она се допуњају. Човјек је понекад нестрпљив при тачнишма и заносу; жини је понекад допад дуге размислање и опора тачника.

Али још једном напомињемо да две дивје (своје) емоиће раде, и не могу да буду једна без друго, као што не може да буде сазнање без будућности, ово без оног, подмет без прикроа. Све је везано једно за друго, и све има своја два пола.

У остало, прицетило се, у животу човјек, који је највећма човјек, тражи за се жену, која је највећма жена. Прицетра рада наводи се Нанолон и Јозефина. И доиста, били опт јакми му драго во парали својој, неда се пореди да је Нанолон био највећи мушкарца, Јозефина највећа жена. Има у томе и другејих прицетра: Антоније и Касолатра и т. д. Исто тако, у књижевности, вијесмо ли видјели, да једна одабрала жена, травица Дагу (d'Agost) обожавала Данста и Гета? Тако се узимале у кршт а и онојдана идеал мушчи и идеал жинске. Дупа човјекскога утачна се и оквири укрјо душе жинске, а дупа жинскога проири се и уквирати укрјо душе човјекско. И једна и друга осјећа се да није цијела ни потпуна, кад је сама на себе; кад су обе уједно, онда су њеног цијело и потпуно, онда су једино.

Жена, дакле, учествује у вјештини исто као и човјек, — само у обрвоту правцу. И сад можемо приступити изјављивању

изреци Шопенхауерој о овоме питању, изреци у којој је најгрознија осуда жене:

„У цијелом свијету, тај под није могао проицвести ниједнога у истину великога духа;

„Нићи једног дјело потпуно и оригинално у умјетности;

„Нићи у чем му драго икакво дјело које би имало трајне вриједности.“

Не паши нас више она фраза: „иа два смисла у ријечма: „велики, потпуно, оригинални, трајни.“

Има оригиналности и за пространство и за равностежу; али има оригиналности и за тачниче, њезност и страст. Па ако су дуди краљеве, жено су краљике. Сава, Хелонза, Лешташа, Соваја вриједје колико Пивадра, Абелар, Даламбер, Мирабо.

Закључење.

Ово закључење, што ћу учинити, само је привремено и сумњиво; оно се односи на ову прву студију по Шопенхауеру, у којој сам ја могао само олакшати обилежити моје схватање о жени, које ћу ја још даље развити и можда проширити до пошљедних неочекиванијех, у другој и трећој студији мојој, коју ћу учинити по Прудому и Стјуарту Милу.

Два човјечији састављен је из умла и инспирације; парактери му је састављен из оквијовања и претпућа, мудрости и одважности; правда, из правичности и милосрђа; умјетност, из склада и страсти и т. д. и т. д.

Два облика свију снага и свију дјела думневних, то је морална сегрегација, то је вјенчање душе мушкне и душе жинске, који у сваком да обе јазове, а у скупу пладо.

И као што је подмет трједена неки виши степен емоицлонки, тако је и подмет морална неки виши степен емоицлонки.

Јер подмет, то је једна глава онаг општег закона, и подмет се рада, те су са економом недавно нашла у радноишма индустријским, али га је природно познала и прије њих, и прицетила га је у огромном сразмјерица.

Подмет трједана постојећи од давнјих вјекова, од јавко се дуди начто; на против, подмет морална има тек да постане. И дуга расправа о равној равности и неравнојравности мушкне и жинског, која се повлачи већ од шест до осам хиљада година, није ништа друго него криза, из које има да изиђе побједоносно ново начело, које се посила у утроби толикијех вједкова.

(Иа „Nouvelle Revue“).

П. М.

Учитељев Рабош.

Бјежики Филип Ј. Ковачевић.

(Наставак.)

VIII.

Завхвалност осјећа само онај који зна ције ишпа вриједност примљених добротности.

Узмете ли ту истину као основу нашој темп одважности, онда пак је јасно разумети и оне резултате, који из ње потпуно.

Да дицете буде завхвално, оно мора бити у ставу, да

схваћати учинено му добротомство као таково. Ми дарамо по томе од ђеца штељивости захваљивши само онда, када је он кадри судити о ономе добру, које смо му дарили, и учинили. Какав какову признаће, даје за добротинство, ако оно може прусудити пошледице, које се на ње рађу.

У томе и таквоме прилици ост зајемљута и клана ђетине захваљивши према вама. Ми се често за то израмо мислићи, да нам дејство шира бити захваљиво само о тога што га божје; — јер нико не дуби о добре воле ову руку, која га божје.

Узвимо пријамера ради једна доктора медицине, а особито хирургија, на нека су подржени каквој операцији: неко одрасло дете и неко дубо дејство. Оно прво ће ми бити захваљиво и при извудним боловима, јер сваким добре пошледице, које ће се из тих муча родити; оно друго помирно ће на њега као на ђивота и при најнежанеј допику виструствати у своје месо, јер није у стању, да изражине дубиу ваздуху свога спашељатеља.

Шта нам досле треба радити да за раније пробудило у нама ђеце чуство захваљивости?

На то питање чин нам се најједноставнији овај одговор: За свакоју ствар, којом даривамо нашу ђецу да је обрадујемо, тражимо од ње захваљност.

Кад се дејство тако науча, чему ће та наука послије прећи у обичај, на ње сеу њему у сланим приликама будити само по себи чуство захваљивости; оно ће нам и хотеће увијек благодаћиво бити.

У томе родитељи и учители треба да послуже ђеци својим планским примером. Они ће пред ђецом бити увијек изваљни за сја она добра, то им дуди чине: елиће датељста и признавати му не само пошледице, које је било спашељатељ с даром. Наставници зато не смју никада омаловажавати у присуству својих ученика пацње добротомство; оно су дужни и израму дубав ил признаваће највећим признавањем и благодарношћу од свакога примати. Веције је срце нежно, за њега се лако прива и ало и добро, на зато ми, по думности својој, треба да му будено примером овога другог. Стари су Римљани казали: *virtus pavent, exempla trahunt* т. ј. врлина пробудити, а примери привлаче. Узмемо добро ту ријеч старих Римљана!

Има ђеце, која су тако слабо везанеља, да сматрају за неко пошледице, парвати коме своја захвалност. Особито је то код оне ђеце, која снадају тако знамо „аристократије“, а ми велимо оним фамилијама, која су по имуству и положају

својем на неки већи степен достојанства, него ли друге. Веца тих фамилија паучени су на мисли на друге, а женећи у амбици, није им се никада дала прилика да помисли на трошкове, који су везани за те дарове. Ви ђеце за то онама, да таква ђеца примемо од нас задокрине свакоју милост; она добоши што год често пута неће ни да погледа на нас, него отприч неслази, да је то бити морале тако бити.

Иако таквагине ђеце рађа се она еволутивна варала — тако да речеано — у социјалномо животу, по којој ми не настрадамо околу тога, како ћемо бити једна другозме болји брат, него и њи господар.

То је слабост у свакојета Србина, која се међу нама, виђо у ове кршење, у тако тењу болјесте постојено развија, да јој нема лијека у ичиме другом, него у еволутивнајој реформицијацији чинство и вичности. Узмемо ју, поред многих других пошледица, и то у обичај, није нам показано чудо, шта више лако разумијемо, зашто је одашње Министарство просвете и црквених дјела узело на пашан највише цркворне школе, да их подигне и уреди према захтевима савремене културе и образовања. Они ће у томе подузећу да изложо големо труду и брже, јер је лапине из лабиринта изаћи, него ли реда у нејудо поставити, — али ће послије ивичном свијетљу гледати на плодове својета рада, послије, кад нам се ђеца привитоме, кад се оно у обузду личила једна од друге, кад се стану цинјенити међу собом о ономе, колико сама изиду и вриједи, а не по ономе какви су ми били ђеци ил и прабајоци.

То ће бити цркворне омаљдина, која ће на школа наикнути, да се заговори у кризу отаџбине своје, да савјесно служи.

Доседашњи и народ свој. Да до таквог степену израмена чин прве дођење, треба да се ошинећ брзином за нашу млада цркворност, која нам је повезана. Како њи тако научави некорисности у ње амбицијације, инвизије и дјелително, научамо такође, како ћемо је тргнути и од њега одвојити.

Рећемо још једн: Како црква што год од кога на дар, он је дужни, на како што је срамота не нешадљавати својој другозме, тако је исто срамота не бити благодаран за оно, што је сја добротомство.

Елиће се да још привиди својим примером, на смо онда пошледици своју милост: а она ће ђеца бити захваљива.

CRNOJEVIĆ (cont. n. c.)

ПРИЛОЗИ ЗА ИСТОРИЈУ ЦРНЕ ГОРЕ.

Писмо владике Данила Петровића.

Данил Божијо милостио Митрополитџ Спендерски и Причорени.

Свјерено вамо пишете попу Вузандију и попу Михаљу и осталима главарима и хришћанима, кои се повинуће божјему закону и ваљему свјерено мир и радост да вамо от уснода Бога и помоћни престојте Богородице и от нашего смиренја молитва и благоговенств; а о снх да весте како посласмо нешто милостине у манастир свету Троицу^{*)}, и бисмо наредили и писали ишуми от манастира и остављае калуђерима да нам добаве неколико шесерљанах и кумбурајих што ми ћаме требовати за господу Млетачку да нитим комо помоћу за ову крешу како ви еказиваю протопопи Мицић и калуђери којега смо тамо ил нам посласли и читави наше писане. Ми проимчиваю и дисим и поку какобемо што бити наредити да и што огрядити у разорени манастир, а ни храним жељо ни ђеце, но трудим и понови и подвизи да што обикновн на први томељ је су наша стари помагали и ил, а дочекамо ваши. . . . и смитово ми посао и мою работу. . . . смео их господи Бог да обили от горе до горе, и от камена до камена да се. . . . услужна ко се от них чудо ушинула, и да имь Бог њо да ни еднега добре ми наредити, но их свуђи хрића ћерала и стизала да се позвамо људско како и прва онда међу биељима. И сичне ћемо плавати у госнода Бога и дисим и ноитио да пушти на них господ Бог ови се небесе да имь свјезже и них и них прокшети доњ у кому су ушнети ту мою и манастирскую

милостине. И тако имь ће руке дрклати, али шина бити у помоћ и у договор да буде шина прокшети и отачени от цркве Божје и закона хришћанскога, и ви понови како ћете ми и еднега посла зарковнога, и ви отлази мисловн и главари ако нећете за тимь сконити свинокни и то от них узети, и су вамо да ихе глонтбо шнећемо и вама задржијемо ивично да будете и ви каю и они, знити знамо да мостете тако узгођити. И ви смо се у вас уздали и вама по амбици стизали от ово Црно Горе; а снх ми опростите обрив, да ни могу прџаћ поспомо, ни предв владикама какве ја имамь хришћане кои прџеко разбино и калуђери деју и милостине отламо. Того ни ради намери и мољме да за тимь уставите, како ви вамо писаше, да вама веридио благословеним, и за вама любовь примамь. Тако знајте. С (Петини 1704 маја 21.^о)

Ово писмо „обновљенств“ Црно Горе, које се одиоен к ономе прескпу кат не биење још ступино у браци савез са Русијом, један је од небројичних епископатских очинског старана о благу и срвију народа цркворнога владике Данила Петровића. Садржај писма, био икаквога дјелага комитиривања, свиједочење веговоу важност.^{**)}

Марко Драгович.

*) Манастир св. Троице на Станиславе. М. Д.

*) На неки места постоје су такви што мисли да се на тојој мје стиза не може приклати на једна ријеч.
**) Оригинал преведеног писма налази се у завој савјетског обичаја старана. М. Д.

К Њ И Ж Е В Н О С Т.

Д р у ш т в а.

(Матица Српска у Новом Саду). Књижевно одељење овога Друштва изашло је састанак 2. Септембра и 3. Октобра о. г.

На састанку примом рашени су ови послови:

Председник напомиње, да је задатак овице састанку и то, да забере себи подређеника за годину дана.

Досадашњи подређеник Св. Савковић захвалује се на тој почести и мольа, да се у месту њога бира ко други за подређеника.

За подређеника књижевног одељења бира се на овој једногласно уследом Сетозар Савковић на годину дана.

Председник позива одељење, да забере на годину дана књижевни одбор од десет чланова.

Врховни гласова бирају се у књижевни одбор: А. Хаџић, др. Ђорђе Дера, Ф. Оберкирски, Андрија М. Малаћ, др. Илија Огњановић, Саша Петровић, др. Милан Савић, Стеван Лекић, Милан Андрић и Мила Димитријевић.

Секретар јавља, да је 17. авг. (8. септ.) о. г. у договору са председником друштвеним послан Јосифу Штротсмајеру приложио прославу седамдесетогодишњице његова живота и тридесетогодишњице владиковања овиј бројаним поздрав: „Највећем добротвору братачког нам народа хрватскога, светлоглавог заштитнику на небу добрих и узвишених дјела, дика и узданицу рода и члану „Матике Српске“ нека је слава и част до вјек вјекна, код устараје српско хрватскога племена и народа.“

Узима се одобравајући на знање.

Чита се одлука главне скупштине под бр. 15. Г. С. о. г., по којој је на фонда матичног за годину 1886. на књижевне цијели одобрено:

1. на награду 400 еор.
2. „штампално и увез „Летописца“ 400 „
3. „библиотеку 250 „
4. „повремене листове и поштом 200 „

Узима се на знање и равнање.

Чита се одлука главне скупштине под бр. 16. Г. С. о. г., по којој је на фонда Јована Нака В. С. Милкушић за год. 1886. на књижевне награде одобрено 1.400 еор.

Узима се на знање и равнање.

Чита се одлука главне скупштине под бр. 23. Г. С. о. г., по којој је из задужења Петра Коњовића одобрено за год. 1886. на издавање „Књига за народ“ 1.200 еор.

Узима се на знање и равнање.

Чита се одлука главне скупштине под бр. 32. Г. С. о. г. по којој се одобрава, да се из фонда Јована Нака В. С. Милкушић, за год. 1886. рашених све оне награде, које је књижевно одељење предложило.

По тој истој одлуци оластаниа је скупштину књижевно одељење и одбор, да могу издати награде оним чланцима и дјелима, која доду и мимо расписане награде, или која су већ стигла, на се изашле из оцијени, и то у текућој години и првој главне скупштине, ако књижевно одељење и одбор пронађу, да приносани састанци заслужују награду.

Тако исто упутила је скупштину књижевно одељење, да самостална дјела, која се пошћу под именованим писаниа на расписане награде, не узима у обзир, нити да их издаје на оцијену.

Узима са на знање и равнање.

Чита се одлука глав. скупштине под бр. 33. Г. С. о. г., којом се одобрава, да се из закладе Јована Огњановића и жене му Терезије за годину 1886. расписују све оне награде, које је књижевно одељење предложило.

Исто тако упутила је скупштину под бр. 32. Д. С. књижевно одељење, да се размисли о томе, да ли да се штампалју и оцијене уз самостална дјела, којима се награда досуђи, кад иста свијета угледују.

Из разлога, што се оцијене штампалју у „Летописцу“ у цијелости, а у новинама у изводу, то тако свако има прилику, да их прочита и из њих и вриједност дјела сазна; из разлога,

што то не чини ни једно слично књижевно друштво, ни учено академије; из разлога, што се награде ријетко кад досуђују дјелима од анонимних књижевних вриједности, те би тако иницијативно могли сами издавача својим дјелима, а тиме би се и подна не досујене награде отешало, или тако рећи онемогућило; из разлога, што публика не би читала, бити радо куповала, дјела којима се у оцијени више муга мора много што-шта да приговори, и то опет никако не би мисло у прилог нашој књижевности: из свијих тих разлога књижевно одељење не нахаци узрока да промени свој досадашњи начин поступања.

Секретар јавља, коју су књиге набањене од дјела: В. Ст. Караџића, Сима Милутиновића Сарајлије, Милована Вилковића, Доситија Обрадовића и још од њеких других старијих писана српских.

Рјешава се, да од сада сваки члан књижевног одељења може предлагати књиге за матичну библиотеку и да сваки члан насао предложене књиге забљески у нарочиту књигу за то, а књижевни одбор да одлучује, шта ће се набањити.

Рок примом састанку књижевног одељења заважује се за 4. (16.) децембар о. г. у 3 сатах последи подне. —

На састанку од 5. Октобра рађене су ове ствари:

Секретар јавља, да је прима одлучи књижевног одбора заступа „Матицу“ 8. (20.) и 9. (21.) Септ. о. г. у Биограду на светковини, коју је „Српско учено друштво“ приредило ради прославе 50-годишњице књижевног рада редовних чланова „Српског ученог друштва“ Ђорђа Малешића и Матеја Бана, и да је јубиларе у име „Матике Српске“ поздравља.

Том приликом узлио је секретар друштвени и М. Бана и Ђ. Малешића, да за дворуку Матицину уписује своје ликове, који су, оцијени лаврованим вјенцима, украшавали о светковини дворуку Матеја Бан обехао је, да ће лику свој послати, а Ђ. Малешић одговорио је, да лика за живику дати не може. Лику Матеја Бана извлада је ћерка му Јолескија Теодоровића, а лику Ђ. Малешића живописала Стеван Теодоровић. Оба лика вјерује се да проговоре.

Јосиф Штротсмајер, блеску у Банкову, одговорио је на честитку, коју му је оно друштво послало приликом прославе 70-годишњице његова живота и 35-годишњице владиковања писмом од 2. септембра о. г.

„Славно друштво и велецијена моја господо! Хедала вам срдачан на честитку, Бог вас преобило благословом скупа са славици члановима друштвом вашиим, „Матицом Српском“ Вјерује ми, ваља ми је честитка сретни и преретним ушавила, јер ми је живици и сјрдним доказом: да је „Матика Српска“ вашиим племенитим срцем разришавла, светило огњиштем постала, с којег се не само луч праве просвете него једно и жар светио братске љубави свуд широм у народу распростраје. Тим највишим најешњим и најеланијим одговара „Матика Српска“ вама своје јер ваши народ „Матицом“ вашиим оцијену, која сва рој чвела око себе скупља и на племениту вишу сврху упућује. Још један пут хвала вам из све душе и из свог срца. Остајте могом вас, уверени, да су ја живици, звињем и дјеловањем својом го коци свога, остату ахтозником и приношатељом оне дјелице мисли и вашиере, коју ва светилом вашиим проговориштем, то јест: љубави и слогне братске, која на најширете потребе нашега народа слава и у којој се једваки залаг боље његове будности састоји. Са братачком љубави остајем вама пријатељем и поштоватељем.“

Лоза Летњих подноси за „Летописца“ и за награду „Српско народне немоге“ што их је скупио у Ваљкој.

Изађе се на оцијену члану Ђурђу Рајковићу.

Ангелина Поповићева на Панчовца изаше на проглед свој превод о француској од К. Мина над пасловом; „Млади Валентић Дипал, или моћ своју срећу заслужују;“ приновијетка за мадак.

Изађе се на оцијену члану М. Матику.

Мита Непковић у Павловцима изаше своју расправу на „Летописца“ под називом „Учитељска школа у Црпјој Гори;“ и могом да се што прије оцијени и у „Летописцу“ штампана, пошто у тои састанку расиршава предмет, којим се сада у Црпјој Гори занимају.

(Српшће се.)